มโนทัศน์คุณภาพชีวิตที่ปรากฏในโลกสมัยใหม่

The Concept of Quality of Life that Appears in the Modern World

เดโช แขน้ำแก้ว

Daycho Khaenamkhaew

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: Daycho_kha@nstru.ac.th

Received April 30, 2022; **Revised** May 27, 2022; **Accepted** July 15, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอมโนทัศน์คุณภาพชีวิตที่ปรากฏในโลกสมัยใหม่ ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตเป็นสิ่งสำคัญให้สามารถดำรงชีวิตได้จากการได้รับบริการสวัสดิการที่ดีและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนตามองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเป็นวงกว้าง ได้แก่ การศึกษา สุขภาพ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การจ้างงานและรายได้ นันทนาการ ความยุติธรรมและบริการสังคม รวมถึงคุณภาพชีวิตที่มีลักษณะแคบที่ เช่น บริการประกันสังคม บริการการช่วยเหลือทางสังคมและบริการสังคม ภายใต้หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานที่ได้รับอย่างทั่วถึงและยุติธรรม คำนึงถึงสิทธิพลเมืองและสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายและการมีส่วนร่วมของคนทุกระดับเพื่อหาวิธีสร้างนโยบายหรือมาตรการแก้ปัญหาร่วมกันและสร้างความพึงพอใจในชีวิตได้ตามมาตรฐานเพื่อความสุขในชีวิต

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; มโนทัศน์; สวัสดิการ; วิเคราะห์และทบทวนวรรณกรรม

Abstract

This academic paper aimed to present the concept of quality of life that appears in the modern world. The results showed that quality of life is important in order to be able to live by receiving good welfare services that meet the needs of the target group to promote the well-being of the people according to the broad elements of quality of life, such as education, health, food, housing, clothing, employment and income, recreation, justice, and social services, including narrow quality of life such as social security services, social support services, and social services under the

principle of improving the quality of life in accordance with basic needs that are thoroughly and fairly received. Taking into account the civil rights and human rights under the law and the participation of people at all levels, to find a way to create policies or measures to solve problems together and to create satisfaction in life according to standards for happiness in life.

Keywords: Quality of life; The concept; welfare benefit; an analysis and review of the literature

บทนำ

มโนทัศน์คุณภาพชีวิตเป็นการกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต มีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1943) เป็นแนวคิดที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดมนุษยธรรมนิยมที่ให้ความสำคัญกับการให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ เน้นความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ภายใต้แนวคิดสิทธิมนุษยชน โดยเน้นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น อาหาร ยา ที่อยู่อาศัย และเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม รวมถึงความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินและหน้าที่การงาน

โดยเฉพาะการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า ไม่ถูกกีดกันและเลือกปฏิบัติจากสังคม ซึ่งได้กำหนดบริการพื้นฐาน ได้แก่ การจัดหาที่พักอาศัย การจัดที่พักที่เป็นสัดส่วนให้กับผู้ใช้บริการ จัดหาเสื้อผ้า หรือเครื่องนุ่งห่มที่เป็นสัดส่วนให้กับผู้ใช้บริการ บริการด้านสุขภาพดูแลและรักษาเมื่อเจ็บป่วย การตรวจสุขภาพประจำปี เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2542) คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องของสวัสดิการของคนในสังคมที่ต้องได้รับบริการขั้นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิต ซึ่งกระจายบริการหรือทรัพยากรให้กับประชาชนที่หลากหลาย และ “แตกต่าง” กันอย่างเป็นธรรม (รพีพรรณ คำหอม, 2557) ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการดำเนิน การทุกอย่างของรัฐและเอกชนเพื่อการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ หรือคนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ เป็นระบบการจัดบริการทางสังคมที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และความเท่าเทียมของคนทุกคนในสังคม

ดังนั้น การนำเสนอเรื่องมโนทัศน์คุณภาพชีวิตที่ปรากฏในโลกสมัยใหม่ เนื่องจากเกิดปัญหาการตีความเรื่องคุณภาพชีวิตในสังคม หรือความจำเป็นในการเข้าใจเรื่องคุณภาพชีวิตและเสนอให้เห็นถึงข้อขัดแย้งทางสังคมว่า คำว่า “คุณภาพชีวิต” ให้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต หรือเป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต โดยผู้เขียนมีข้อเสนอบางอย่างที่ทำให้เห็นถึงแนวทางสร้างความเข้าใจและการนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป

ความหมายของคุณภาพชีวิต

การมีคุณภาพชีวิตเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน ให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิตมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการรับรู้ และการให้ความหมายของแนวคิดที่แตกต่างกัน ดังที่ ป่วย อึ้งภากรณ์ (2530) มีคำกล่าวว่า ความต้องการของประชาชนในสังคมที่ต้องการ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา ได้รับความรักจากพ่อแม่ ได้รับการศึกษา ได้รับการบริการ และสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐบาลอย่างมีคุณภาพ จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของ สุเทพ เชาวลิต (2527) ที่ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตครอบคลุมไปถึงการดำเนินการทุกอย่างของรัฐ และเอกชน เพื่อการช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถช่วยตนเองให้มีความสุข ทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บและความรู้ที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต เช่นเดียวกับ มาริสสา ภู่เพ็ชร์ (2535) ได้กล่าวว่า งานพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นงานที่มุ่งช่วยเหลือประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งในยามปกติและในยามที่ประสบปัญหา ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือในหลากหลายรูปแบบ เพื่อป้องกัน และขจัดปัญหาสังคม

ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการทำงานของ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2545) ที่กล่าวถึง คุณภาพชีวิตเป็นสวัสดิการเพื่อคุ้มครองทางสังคมที่มุ่งให้เกิดความมั่นคงทางสังคมของประชาชน และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้ ภายใต้การสร้างคุณภาพชีวิต ยังเป็นระบบการจัดบริการสวัสดิการทางสังคม ที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และความเท่าเทียมของทุกคนในสังคม ซึ่งหลักการทำงานมีความสอดคล้องกับ คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (2545) ได้กล่าวว่าเพิ่มเติมว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นระบบการจัดบริการสังคมเพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหาสังคม และพัฒนาสังคม เพื่อให้ประชาชนได้รับการส่งเสริมความมั่นคงและได้รับบริการทางสังคมสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งยังมีความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดคุณภาพชีวิต ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2546) ได้ให้ความหมายว่า เป็นระบบการจัดบริการทางสังคม เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา พัฒนาและส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมในการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างมีคุณภาพและพึ่งตนเองได้

สำหรับวันทนีย์ วาสิกะสิน, สุรางค์รัตน์ วศินารมณ์ และ กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล (2553) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่าเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายสังคมโดยรัฐ ที่สำคัญ 3 บริการ คือ บริการประกันสังคม, บริการช่วยเหลือประชาชน หรือการประชาสงเคราะห์ เพื่อทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงระบบคุณภาพชีวิตที่ดีในแง่ของการอยู่ดีกินดี ซึ่งมุมองของ ศิริขวัญ ไผทรักษ์ และ ษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี (2556) อธิบายถึงการเสนอกระบวนการจัดนโยบายสาธารณะในรูปแบบความยุติธรรม เพื่อการบูรณาการการคุ้มครองทางสังคมที่ต้องเข้ามาแทนที่ภาครัฐ ซึ่งเสื่อมสิทธิอำนาจไปตามลักษณะการสะสมของทุน ผ่านการจัดระบบการคุ้มกันเพื่อลดทอนความเปราะบางในระบบทุนนิยม ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการ

ต่างประเทศ ดังที่ ร็อคโฟ (Rochefort, 1996) ให้มุมมองเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตว่าเป็นระบบการจัดสรรของสังคม เพื่อปกป้องกลุ่มคนที่เดือดร้อนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ ระบบการให้การสงเคราะห์ การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม สถาบันทางสังคม และกฎเกณฑ์การให้การสงเคราะห์ สอดคล้องแนวคิดของชัตเตอร์จี (Chatterjee, 1999) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตมี 2 ลักษณะ ได้แก่ เศรษฐกิจ เกี่ยวกับการกินดีอยู่ดีของคนในสังคม และที่ไม่ใช่เศรษฐกิจหรือการอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางจิตใจ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับบริการทางสังคมจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน ซึ่งเป็นไปเช่นเดียวกับ รีด (Reid, 1999) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตหรือสวัสดิการว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ในลักษณะของกิจกรรมที่จัดระบบ โดยผ่านนโยบายและแผนงานของรัฐเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน ดังนั้น ผู้เขียนบ่งชี้ได้ถึงคุณภาพชีวิตเป็นความต้องการพื้นฐานของประชาชนที่ต้องการ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จากการได้รับการบริการและสวัสดิการต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพ ตั้งแต่เกิดจนตาย จากภาครัฐ และเอกชน ทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บเพื่อป้องกัน และขจัดปัญหาสังคม ภายใต้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและความเท่าเทียม เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ โดยผ่านการทำงานของรัฐเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้

ความสำคัญของคุณภาพชีวิต

1. ความสำคัญทางด้านการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล คุณภาพชีวิตมีความสำคัญเพราะการดูแลเป็นบทบาทหน้าที่ของสถาบันครอบครัว แต่หากครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ระบบสนับสนุนจากเครือญาติ เพื่อนบ้าน หรือชุมชนก็จะทำหน้าที่สงเคราะห์แบบชั่วคราว ในขณะที่ภาครัฐจะเข้ามามีบทบาทรับผิดชอบ เมื่อระบบสนับสนุนทางสังคมไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ แต่งานสวัสดิการจะพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ในขณะที่สังคมไทยก็ประสบปัญหาดังกล่าวเช่นกัน โดยรัฐไม่สามารถจัดบริการทางสังคมได้อย่างครบถ้วน (เดโช แขน้ำแก้ว, พระสุธีรัตนบัณฑิต และ ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2563)

2. ความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันทางสังคม ทั้งนี้เพราะงานคุณภาพชีวิตเป็นการดูแลคุ้มครองสมาชิกของสังคม มีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงของมนุษย์และสังคม ในลักษณะการดูแลรับผิดชอบให้ประชาชนที่เดือดร้อนให้ได้รับบริการสังคมขั้นพื้นฐาน หรือบริการสวัสดิการจากรัฐ เพราะรัฐจึงมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ และประชาชนก็มีความเชื่อว่ารัฐเป็นผู้ที่จัดบริการสวัสดิการได้เป็นอย่างดี แต่ก็มีหลายกลุ่มที่วิพากษ์และให้มีการทบทวนบทบาทของรัฐว่าจัดบริการคุณภาพชีวิตที่ไม่เหมาะสม ไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้แท้จริง (Chatterjee, 1999) จึงก่อเกิดเป็นพลวัตของการเปลี่ยนแปลง เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี ในระดับประเทศ ภูมิภาคและระดับโลก ทำให้แนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและความสุขที่ผ่านมามีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องการนวัตกรรมใหม่และต้องการสร้างภาคีเครือข่ายทุกระดับ ทั้งในประเทศภูมิภาค และระดับโลกเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และนำสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ตรง

เป้าหมายอย่างแท้จริง (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2557) ดังนั้น ผู้เขียนให้ความเห็นถึงคุณภาพชีวิตมีความสำคัญในฐานะที่รัฐมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ จึงจำเป็นต้องการนวัตกรรมใหม่และภาคีเครือข่ายทุกระดับสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ตรงเป้าหมาย เพราะเชื่อว่ารัฐเป็นผู้ที่จัดบริการสวัสดิการได้เป็นอย่างดี แต่บางครั้งไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้แท้จริง จึงต้องทำให้แนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องและถูกต้อง

กว้าง แคบ : องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตสัมพันธ์กับการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายทันที ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2550) และ เดโช แขน้ำแก้ว, พระสุธีรัตนบัณฑิต และปาริชาติ วลัยเสถียร (2563) ได้กล่าวถึงการคุ้มครองสวัสดิการของกลุ่มเป้าหมายในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว เป็นบริการป้องกันปัญหาสังคมที่เกิดจากความเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ ที่มอบให้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่และสวัสดิภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตลักษณะ “กว้าง” เป็นขอบเขตที่ครอบคลุมมิติการใช้ชีวิตของคนทุกคน ได้แก่ การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การมีงานทำและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรมและบริการสังคม เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู

2. องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตลักษณะ “แคบ” ซึ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในลักษณะเฉพาะเจาะจงและเน้นเชิงระบบ โดยทำรูปแบบโครงการเฉพาะตอบสนองกับความต้องการของประชาชนในสภาพปัญหาที่จำเป็น 3 ประเภท ได้แก่ บริการประกันสังคม บริการการช่วยเหลือทางสังคมและบริการการบริการสังคม

ดังนั้น ผู้เขียนคิดว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเพื่อ “ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี” และสวัสดิการของประชาชน โดยองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตมีความกว้าง คือ การศึกษา สุขภาพ ที่อยู่อาศัย การจ้างงานและรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรมและการบริการสังคมและองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่มีลักษณะแคบที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน เช่น บริการประกันสังคม บริการช่วยเหลือสังคมและบริการสังคม

หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิตมีหลักการและองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ภาครัฐและเอกชน โดย ธีระ ศรีธรรมรักษ์ และ วิทย์ ชนะภัย (2539) และ รพีพรรณ คำหอม (2557) กล่าวถึงหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการขั้นพื้นฐาน หรือความต้องการบริการตามช่องทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ประกอบด้วยหลายประการ ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ นายจ้าง องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ และรัฐบาล และจะต้องสามารถช่วยเหลือประชาชนได้จริง มีความคุ้มค่าและเป็นประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง และตรงความต้องการของประชาชนที่แท้จริง อีกทั้งประชาชนทุกคนควรได้รับบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐเพื่อให้สามารถตอบสนองกับปัญหาจำเป็นต้องจัดให้มีรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหา โดยการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสังคมในพื้นที่และจัดบริการในปัญหาเร่งด่วนก่อน

2. ต้องครอบคลุมและยุติธรรม เพราะการจัดคุณภาพชีวิตคำนึงถึงความ ครอบคลุม ทั่วถึง เสมอภาค และความเท่าเทียมกัน พร้อมทั้งมีมีการกีดกันในการจัดสวัสดิการให้ประชาชนทุกระดับอย่างยุติธรรม เพื่อลดช่องว่างระหว่างประชาชน ไม่ให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก และควรคำนึงถึงผลประโยชน์ด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความประหยัด และประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. ต้องคำนึงถึงสิทธิพลเมืองและสิทธิมนุษยชน ประชาชนมีสิทธิได้รับบริการสังคมจากรัฐเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงทางสังคม โดยได้รับบริการคุณภาพชีวิตในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐและต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิของบุคคล เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ เน้นบริการพื้นฐานที่ประชาชนควรได้รับ

4. ต้องอยู่ภายใต้พื้นฐานความถูกต้องของกฎหมาย และไม่เลือกปฏิบัติ ควรให้สิทธิ ความรับผิดชอบ ความเสมอภาค และความยุติธรรม เพราะคุณภาพชีวิตเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลและครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ แต่ภาครัฐจะจัดสวัสดิการได้เฉพาะที่เป็นความต้องการร่วมกันของคนในสังคมที่เน้นโปร่งใส และความยุติธรรมตามหลักประชาธิปไตย หรือบนพื้นฐานความถูกต้องของกฎหมาย และต้องไม่เลือกปฏิบัติ และไม่ถูกกีดกัน

5. ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในสังคมทุกระดับ ทั้งนี้ต้องตระหนักถึงหลักการมีส่วนร่วมของคนทุกคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิดค้นปัญหา ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมจัดบริการ และร่วมติดตามประเมินผลเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ รัฐ เอกชน และผู้เชี่ยวชาญ ช่วยให้เกิดความกระตือรือร้น และมีความสนใจที่จะร่วมพัฒนา

6. ต้องสามารถบริหารความเสี่ยงทางสังคมได้ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่นำไปพบกับสถานการณ์ความเสี่ยงทางสังคมเชื่อมโยงถึงกันของประชาชนในประเทศต่าง ๆ และการพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น เช่น ความสัมพันธ์ การอพยพเคลื่อนย้าย การสื่อสาร และเทคโนโลยี ทำให้โลกไร้พรมแดน และส่งผลกระทบระหว่างประเทศได้ง่ายขึ้น ก่อเกิดความยากจน เหลื่อมล้ำทางสังคม ความไม่เสมอภาค และความไม่เท่าเทียมกัน จึงจำเป็นต้องเพิ่มระบบการคุ้มครองทางสังคมกับกลุ่มที่มีความเสี่ยง หรือกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก สตรี คนยากจน คนพิการ และผู้สูงอายุ ทำให้ภาครัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องระดมความคิดอย่างรอบคอบ และรอบด้านเพื่อบริหารความเสี่ยงทางสังคมได้

7. ต้องคำนึงถึงมิติทางสังคม เช่น สภาพความเป็นอยู่ การจ้างงาน สวัสดิการ การได้รับสิทธิการคุ้มครองสิทธิ และกระบวนการยุติธรรม หรือได้รับสิทธิมนุษยชน เพื่อหาแนวทางการสร้างนโยบาย หรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลในทางปฏิบัติ และเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน (เสาวธาร โพธิ์กลัด และ อุไรรัตน์ แย้มชุติ, 2555) ดังนั้น หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการขั้นพื้นฐาน เน้นบริการพื้นฐานที่ประชาชนควรได้รับต้องครอบคลุม และยุติธรรม คำนึงถึงสิทธิพลเมือง และสิทธิมนุษยชนภายใต้พื้นฐานความถูกต้องของกฎหมาย และไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งนี้เขียนให้ความเห็นว่า ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนทุกระดับในสังคม ความเชื่อมโยงระหว่างคนในประเทศต่าง ๆ และการพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นโดยคำนึงถึงมิติทางสังคม เพื่อหาวิธีสร้างนโยบายหรือมาตรการในการแก้ปัญหาร่วมกัน

แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิต

แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความเกี่ยวข้องกับทุกคนที่จะพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ดังที่ ปรางทิพย์ ภักดีศิริไพรวัลย์ (2559) และ เดโช แขน้ำแก้ว, พระสุธีรัตนบัณฑิต และ ปาริชาติ วลัยเสถียร (2563) ได้ศึกษาถึงแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตที่หลากหลาย คุณภาพชีวิตจะต้องมองตั้งแต่เรื่องปัจจัยพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับและความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย รายละเอียดดังนี้

1. ร่างกาย การบริโภคอาหารที่สามารถซื้อ และจัดหาอาหารได้สะดวกทุกที่ทุกเวลา อาหารที่สดสะอาด และปรุงสุกใหม่ บริโภคอาหารได้อิ่ม และครบ 3 มื้อ หรือตามที่ต้องการได้ ควรมีเครื่องนุ่งห่มที่สามารถการจัดหามาใช้สอยได้ มีความสะอาด และสามารถสวมใส่ได้เหมาะสมตามโอกาสต่าง ๆ มีที่อยู่อาศัยที่มีความสะอาด ปลอดภัย เป็นสัดส่วน และมีขนาดที่เหมาะสม และหากในกรณีที่ต้องจ่ายค่าที่พักเองก็มีรายได้เพียงพอต่อการเช่าบ้าน มีเรื่องของสุขภาพที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ สามารถออกกำลังกาย เล่นกีฬาและรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย รายได้ที่ได้รับค่าจ้างจากนายจ้างที่ถูกต้องตามกฎหมายนำไปเลี้ยงดูตนเอง ครอบครัว และเก็บเป็นเงินออมได้ ความสัมพันธ์ของสังคม และการทำงานมีความสัมพันธ์ในสังคมในการทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จ และอาศัยอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ได้ ซึ่งบ่งชี้ถึงปัจจัย 4 เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชน (วีรวัฒน์ ลลิตชัยวศิน, อิงอร ตั้งพันธ์ และ ชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา, 2564)

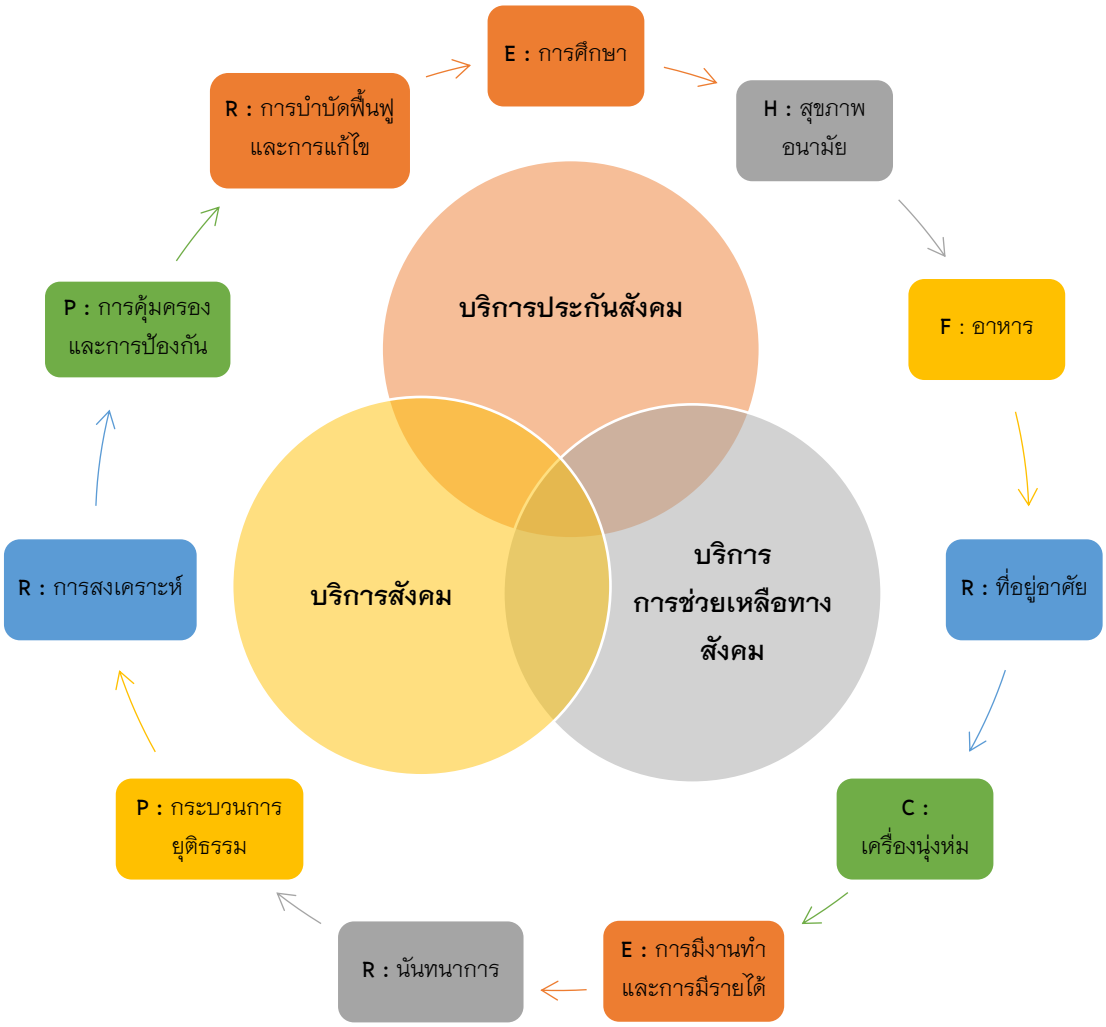
2. จิตใจและอารมณ์ เป็นภาวะความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งของตนเอง คือ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และของสังคม เช่น ความปลอดภัย สิทธิและเสรีภาพ (พวงทอง ไกรพิบูลย์, 2562) ที่ครอบคลุมทุกด้านของแต่ละบุคคล และสภาพแวดล้อม โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความตึงเครียดทางจิตใจ และเพื่อเพิ่มความพึงพอใจเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (สำนักงานคดีปกครองสงขลา, 2557) เช่นเดียวกับ องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1995) และ ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ (2557) อธิบายถึงคุณภาพชีวิตได้รับควรได้รับการพิจารณาอย่างรอบด้าน เช่น ความพึงพอใจ ค่านิยม และประสบการณ์ชีวิตของบุคคล

3. สังคม เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นมาจากชุมชน และมีการบริหารจัดการโดยชุมชนให้เข้มแข็ง และการสนับสนุนโครงการที่ดำเนินการให้มีความต่อเนื่องยั่งยืน การส่งเสริมด้านสัมพันธภาพทางสังคม ควรมีการอนุรักษ์สืบสาน และส่งเสริมประเพณีที่ดีงามเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และการสร้างองค์ความรู้ของประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชน การส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อมให้ครัวเรือนมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ ให้มีการอบรมความรู้เฉพาะทาง และการส่งเสริมให้มีอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น และด้านความมั่นคงปลอดภัยในการรักษาความสงบเรียบร้อย และการสร้างองค์ความรู้ด้านความมั่นคง ปลอดภัยเพื่อให้สามารถดูแลความปลอดภัยในชุมชนได้ ขณะที่ องค์การอนามัยโลก (The WHOQOL Group, 1995) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมในเวลานั้น ๆ และมาตรฐานที่แต่ละคนกำหนดขึ้นในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เนื่องจากการให้บริการที่ดีจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการให้บริการ (วีรวัฒน์ ลลิตชัยวศิน, อิงอร ตั้งพันธ์ และ ชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา, 2564)

4. ปัญญา คุณภาพชีวิตเป็นผลที่เกิดขึ้นจากนโยบายเพื่อสร้างความสุข และความอยู่ดีมีสุขในด้านต่าง ๆ ก่อเกิดความพอใจในชีวิต ชีวิตมั่นคง พอเพียง ยั่งยืน และวัดด้วยดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต (วัลลภา เชยบัวแก้ว, 2562) ได้กล่าวถึงอีกทั้ง วันชัย คงคา (2554) ได้กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกี่ยวข้องกับทุกคนที่เกิดมา เพราะย่อมต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดี หรือความสุขของชีวิต คือ รู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความแข็งแรง ปราศจากโรค ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และเพื่อนได้ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสามารถพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้น แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับ และความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้เขียนบ่งชี้ถึงคุณภาพชีวิต ได้แก่ การบริโภคอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพ รายได้เพียงพอ และการทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ เพื่อความสุขของชีวิต ลดความตึงเครียดและสามารถสร้างความพอใจในชีวิตตามมาตรฐานที่กำหนดขึ้นได้

องค์ความรู้

จากมโนทัศน์คุณภาพชีวิตที่ปรากฏในโลกสมัยใหม่เป็นกระบวนการพัฒนาเทคนิคและการปรับความคิดเพื่อจัดการคุณภาพชีวิต ด้วยหลักการ 4R–2P–2E–S–H–F–C Model ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 มโนทัศน์คุณภาพชีวิตที่ปรากฏในโลกสมัยใหม่

จากแผนภาพที่ 1 มโนทัศน์คุณภาพชีวิตที่ปรากฏในโลกสมัยใหม่ ด้วยหลักการ 4R–2P–2E–S–H–F–C Model สรุปรายละเอียดดังนี้

1. 4R ประกอบด้วย R – Residence ที่อยู่อาศัย: ที่อยู่อาศัยที่เป็นสัดส่วน สะอาด มีความปลอดภัยและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข, R – Recreation นันทนาการ: สามารถสร้างความสุขจากกิจกรรมที่ทำในชีวิตประจำวันเพื่อสานสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน, R – Relief การสงเคราะห์: ได้รับการช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาทางสังคมเพื่อบรรเทาเบาบางปัญหาที่เกิดขึ้น และ R – Rehabilitation and correction การบำบัดฟื้นฟูและการแก้ไข: ได้รับการดูแล แก้ไขและบำบัดฟื้นฟูเมื่อประสบปัญหาทางสังคมให้สามารถกลับมาดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

2. 2R ประกอบด้วย P – Process of judicial กระบวนการยุติธรรม: ได้รับความยุติธรรม เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและได้รับการช่วยเหลือทางกระบวนการยุติธรรมหากประสบปัญหาหรือคดีความ และ P – Protection and defense การคุ้มครองและป้องกัน: ได้รับการคุ้มครองการดูแลและการป้องกันจากปัญหาทางสังคมหรือปัญหาที่กระทบต่อการดำรงชีวิต

3. 2E – Education: ส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานและให้ทุกคนได้รับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตลอดชีวิต และ E – Employment and income การจ้างงานและรายได้: มีงานทำ มีรายได้และมีเงินออมเพื่อสามารถใช้สอยและดูแลตนเองและครอบครัวได้

4. H – Health สุขภาพ: ส่งเสริมสุขภาพและยารักษาโรค ด้วยการเข้าถึงระบบประกันสุขภาพและได้รับความรู้ด้านสุขภาพ

5. F – Food อาหาร: ส่งเสริมการการรับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่และสามารถรับประทานอาหารได้พอเพียง

6. C – Clothing เครื่องนุ่งห่ม: เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอต่อการใช้สอย สะอาดและจัดหามาใช้ได้ตามความความเหมาะสมในโอกาสต่าง ๆ

สรุป

คุณภาพชีวิตเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากรัฐมีหน้าที่ดูแลความเดือดร้อนของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตได้ จึงจำเป็นต้องมีนวัตกรรมใหม่ ๆ และพันธมิตรเครือข่ายทุกระดับเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ตรงตามเป้าหมายเพราะเชื่อว่ารัฐเป็นผู้ให้การบริการสวัสดิการเป็นอย่างดี แต่บางครั้งก็ไม่ตรงกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายจริง ๆ จึงต้องมีแนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องและถูกต้อง มีองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเพื่อ “ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี” และสวัสดิการของประชาชน องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเป็นวงกว้าง ได้แก่ การศึกษา สุขภาพ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การจ้างงานและรายได้ นันทนาการ ความยุติธรรม และบริการสังคม และองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่มีลักษณะแคบที่ตรงกับความต้องการของประชาชน เช่น บริการประกันสังคม บริการการช่วยเหลือทางสังคมและบริการสังคม ภายใต้หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องสอดคล้องกับความต้องการขั้นพื้นฐาน เน้นบริการพื้นฐานที่ประชาชนควรได้รับต้องทั่วถึงและยุติธรรมโดยคำนึงถึงสิทธิพลเมืองและสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายและไม่เลือกปฏิบัติ ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนทุกระดับในสังคม ความเชื่อมโยงระหว่างคนในประเทศต่าง ๆ และการพึ่งพาอาศัยกันมีมากขึ้นโดยคำนึงถึงมิติทางสังคม เพื่อหาวิธีสร้างนโยบายหรือมาตรการแก้ปัญหาร่วมกัน พร้อมทั้งหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐานที่ทุกคนคู่ควรและการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อความสุขในชีวิต ลดความเครียดและสามารถสร้างความพึงพอใจในชีวิตได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งจากงานวิจัยเรื่อง แรงงานพม่า : คุณภาพชีวิตและการสร้างความหมายใหม่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รับทุนอุดหนุนจากจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประจำปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2545). *แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545–2549).* สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565, จาก https://www.m–society.go.th/ewt_news.php?nid=9643

คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2545). *แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545–2549).* กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565, จาก www.thailandlawyercenter.com

เดโช แขน้ำแก้ว, พระสุธีรัตนบัณฑิต และ ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2563). แรงงานข้ามชาติ : *คุณภาพชีวิต และการสร้างคุณค่าบนประสบการณ์ ณ ถิ่นปลายทาง กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6*(1), 305–325. สืบค้นจาก https://so03.tci–thaijo.org/index.php/JMND/article/view/177675

ธีระ ศรีธรรมรักษ์ และ วิทย์ ชนะภัย. (2539). *อนาคตของประเทศไทยกับการออกกฎหมายสวัสดิการสังคม.* กรุงเทพฯ : สำนักงานงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

ปรางทิพย์ ภักดีคีรีไพรวัลย์. (2559). *การศึกษาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบ้านแสนตอ หมู่ 11 ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง*(สารนิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2530). *“ปฏิทินแห่งความหวังจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ในศาสนธรรมกับการพัฒนา.* สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565, จาก http://thewyn.com/awesome/puey/91

พวงทอง ไกรพิบูลย์. (2562). *คุณภาพชีวิต. (Quality of life).* สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565, จาก http://haa mor.com/th/คุณภาพชีวิต/

มาริสา ภู่เพ็ชร์. (2535). สวัสดิการสังคม : แนวคิดและทฤษฎี. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 7*(1–2), 5.

รพีพรรณ คำหอม. (2557). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันชัย คงคา. (2554). *คุณภาพชีวิต.* สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565, จาก https://sites.google.com/site/gem 2kkr/word-of-the-week/schadenfreudeshah-dn-froi-duhnoun

วันทนีย์ วาสิกะสิน, สุรางค์รัตน์ วศินารมณ์ และ กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล. (2553). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วัลลภา เชยบัวแก้ว. (2562). *กรอบแนวคิดคุณภาพชีวิต.* สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565, จาก www2.tsu.ac.th/org/lic/uploads/images/life.docx

วีรวัฒน์ ลลิตชัยวศิน, อิงอร ตั้งพันธ์ และ ชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา. (2564). คุณภาพการให้บริการของนิติบุคคล อาคารชุด บริษัท พรีโม แมเนจเม้นท์ จำกัด. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 13*(3), 182-193. สืบค้นจาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/article/view/251972

ศิริขวัญ ไผทรักษ์ และ ษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี. (2556). *การต่อสู้ในชีวิตประจำวันของแรงงานต่างด้าวภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ กรณีศึกษาเปรียบเทียบแรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชาในสมุทรปราการ และแรงงานต่างด้าวชาวพม่าในภูเก็ต.* ภูเก็ต: กองทุนวิจัย คณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, เฉลิมพล แจ่มจันทร์, กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และ จรัมพร โห้ลำยอง. (2557). *คุณภาพชีวิตการทำงาน และความสุข.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุเทพ เชาวลิต. (2527). *สวัสดิการสังคม.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

เสาวธาร โพธิ์กลัด และ อุไรรัตน์ แย้มชุติ. (2555). ปัญหาของแรงงานต่างด้าว กรณีศึกษา แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าในเขตพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยธนบุรี, 6*(11), 1-9. สืบค้นจาก http://www.thonburi-u.ac.th/Journal/Document/6-11/11-1-Saowathan-Urairat.pdf

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). *พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546.* สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565, จาก http://www.pwdsthai.com/files/law/law2546.pdf.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2550). *พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550).* กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานคดีปกครองสงขลา. (2557). *คุณภาพชีวิตในการทำงาน.* สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565, จาก http://www.sk-ad.ago.go.th/index.php/2013-05-15-09-41-23/2-uncategorised/34-2014-05-22-07-36-19?showall=&start=1

Chatterjee, P. (1999). *Repackaging the Welfare State*. Washington: NASW Press.

Maslow, A.H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, *50*(4), 370.

Reid, P.N. (1999). *Social Welfare History: In Encyclopedia of Social Work*. Washington: Pc. National Association of Social Workers.

Rochefort, D.A. (1996). *American Social Welfare Policy*. Boulder: Westview Press.

The WHOQOL GROUP. (1995). The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL): Position Paper from the World Health Organization. *Social Sciences Medicine, 41*(10), 1403-1409. DOI: 10.1016/0277-9536(95)00112-k.